

HOOFSTUK 4: PROFEET IN SY EIE LAND

4.1 Profetie vir 'n rasverdeelde land.

F Deist (Deist, 1984:136) definieer profete as mense wat die wil van God vir hul eie tyd verkondig, en die implikasies van beide gehoorsaamheid en ongehoorsaamheid uitspel. Beyers Naudé kan as so 'n profetie getipeer word. In 'n referaat gelewer by die Universiteit van Kaapstad in Februarie 1977 getitel: “Die Afrikaner as rebel,” is Naudé hoopvol dat ware bevryding vir die krisis waarin die land hom bevind, vanuit die kring van die Afrikanerdom sal kom. Dit kan gedoen word volgens hom, as daar weggebreek word van die bestaande politieke status quo, as die Afrikaners oorgaan tot vreedsame verset en as daar 'n nuwe lewensstyl van opoffering is. Hy verklaar soos volg:

Selfs in hierdie late uur wil ek beweer dat daar nog die moontlikheid bestaan vir die Afrikaner om 'n wending te gee aan die gang van sake wat andersins rampspoedig gaan wees (*Pro Veritate* 15.03.1977:7).

W Saayman beoordeel in 1985 hierdie profetiese oproep van Naudé as dat dit nie tevergeefs was nie. Dit was nog die tyd waarin apartheid in kerk en samelewing geheers het. Hy wys egter daarop dat alhoewel die Afrikanerdom nie meer so monolities is as wat dit voorheen was nie, dit tog so is dat Afrikanermag al meer gekonsolideer is. Die Swart meerderheid bevind hulle egter nog steeds buite in die koue.

Hy stel dit egter dat sukses nie altyd die toets was vir profetiese betroubaarheid nie. Daarom mag Naudé volgens hom voortgaan om die mense van Suid-Afrika op te roep tot 'n alternatiewe, meer hoopvolle weg. Dit sal ingrypende optrede vereis van alle rolspelers. Hy motiveer sy voorwaardes vir verandering soos volg:

Whoever wants to bring about real change in the social, economic and political structures of South Africa will have to deal with racism at the fundamental ideological level (Villa-Vicencio, C 1985:59-60)

Beyers Naudé se ekumeniese strewe het inderdaad hoop gebied aan die inwoners van Suid-Afrika wat onder die beleid van apartheid gely het. Dit het hulle uitgedaag om nie hul hoop op mensgemaakte ideologieë soos apartheid te stel nie, maar in God wat alles nuut maak.

B J van der Walt (1991:103-105) stem hiermee saam. Hy stel dit dat ons die oordeelsfout kan maak deur die mens die bron en inhoud van ons hoop te maak. Die mens is net in staat om wanhoop te skep as hy op sy eie vermoëns staatmaak. Veral valse hoop wat staatmaak op materiële rykdom en op die sekuriteitsideologie van die staat word ontmasker.

Beyers Naudé se profetiese uitspraak dat die Afrikaner nog 'n wending aan sake in die land kan gee, wat andersins ramspoedig kan afloop is nie dadelik vervul nie. Hy sou self eers deur 'n tydperk van swaarkry gaan voordat hy uiteindelik erkenning van die N G Kerk sou kry, die kerk wat hom nie as profeet wou erken nie. Dit sou by die Algemene Sinode van 1994 gebeur.

Dit gebeur in dieselfde jaar waarin daar vrye en regverdige demokratiese verkiesings in Suid-Afrika was. Die Afrikaners het juis dan ook 'n reuse aandeel gespeel het in politieke transformasie in die land. Die res van hierdie hoofstuk sal aandui hoedat Beyers Naudé deur persoonlike lyding en praktiese ekumeniese betrokkenheid, uiteindelik self die vervulling van sy hoop vir die land beleef het.

4.2 Die sewe “maer jare” [1977 – 1984]

4.2.1 Ingeperk

Op 16 Junie 1976 het duisende skoliere in Soweto teen die verpligte gebruik van Afrikaans in sommige vakke op skool betoog. Die vreedsame optog het oorgegaan tot geweld. Die nuus van die geweld is met skok deur Suid-Afrikaners ontvang. Die opstande by Soweto was die produk van opgekropte bitterheid, verontregting en pyn wat miljoene Swart mense vir jare in Suid Afrika moes verduur. Die regering het die Swart Bewussynsbewegings die skuld gegee vir die gebeure te Soweto. Beyers Naudé vermeld dat die Christelike Instituut waar moontlik wel die Swart Bewussynsbewegings ondersteun het.

Die gebeure het Beyers Naudé en die Christelike Instituut direk geraak met ernstige en direkte gevolge vir homself. Op Woensdag 19 Oktober 1977 het Beyers Naudé 'n oproep ontvang van die Kaapse direkteur van die Christelike Instituut dat die Veiligheidspolisie die kantore van die Christelike Instituut deursoek. Die Minister van Justisie, mnr Jimmy Kruger het 'n inperkingsbevel uitgereik waarvolgens Beyers Naudé se bewegings vir ten minste die volgende vyf jaar ingeperk word.

Beyers Naudé se gemoed was vol. Sy denke is in beslag geneem deur bekommernisse oor watter ekumeniese impak die optrede van die regering op die kerke binne en buite Suid-Afrika sou hê, oor watter impak die besluit op die C I sal hê, maar ook oor watter impak dit op sy gesin sal hê (Naudé, C F B 1995 : 110)

Te midde van hierdie worsteling in sy gemoed was Beyers Naudé se gedagtes ook gefokus na Bo, na God. Hy herroep die gebede wat hy opgestuur het : “Dankie Here dat u my in u goedheid vir veertig jaar in u diens gebruik het. “ En ook : “Vergeef hulle Vader, want hulle weet nie wat hulle doen nie“ (Naudé, C F B 1985 *My seven lean years*: 5). Hierdie gebede weerspieël die piëteit en geloofsoortuigings van Beyers Naudé, oortuigings wat hom laat glo het dat die evangelie die krag het om die haat en bitterheid in Suid Afrika te oorwin. Beyers Naudé se reaksie op die inperking en sy volharding om te staan by wat hy geglo reg was volgens die evangelie,

ja, sy oortuiging om God meer gehoorsaam te wees as die mense het 'n seminale invloed op die samelewing gehad, is reeds gesê. Dit het self iemand soos die gewese President van Suid Afrika en wenner van die Nobelprys vir vrede, president Nelson Mandela se lewe geraak.

In die voorwoord van *A Festschrift for Beyers Naudé* (Villa Vicencio, C 1985 : 7- 8) skryf Mandela dat Beyers Naudé se inperking en gevolglike “sewe maer jare” vir hom 'n bewys was dat geregtigheid nooit deur verdrukking of onreg oorwin kan word nie, want in al die jare van sy inperking, te midde van 'n onophoudelike stroom van besoekers, was Beyers Naudé konsekwent in sy veroordeling van apartheid. Beyers Naudé se moed van oortuiging om onder die inperking getrou te bly aan die bevrydingsstryd, was volgens Nelson Mandela vir hom en die ander vryheidsvegters een van die redes waarom hulle hul veral na 1976 steeds beywer het vir die nie-rassige aard van die bevrydingsstryd. Beyers Naudé was vir hulle die lewende bewys dat *baasskap* nie die essensiële karakter is van die Afrikanervolk nie. Beyers Naudé verpersoonlik volgens Mandela die nie-rassige karakter van die stryd teen apartheid, en Naudé self is 'n simbool van menslike moed, soos ook gesien kan word in sy onvermoeide arbeid om deur die mondstuk *Pro Veritate*, veral die Afrikaner op te roep om hom van die navolging van die apartheidsideologie te bekeer.

Dit is uit hierdie opmerking van ‘n man van statur soos Nelson Mandela, iemand wat self gely het onder apartheid en jare lank in die gevangenis was, duidelik van watter kritiese belang Beyers Naudè se ekumeniese bydrae was, onder ander ook deur die skep van ‘n gees van versoening onder Suid-Afrikaners.

Die laaste gepubliseerde toespraak van Beyers Naudé voor sy inperking is gelewer voor die Transvaalse Verenigde Onderwysersvereniging (TVO). Hy lê klem daarop dat Suid Afrika ‘n kritieke periode in sy geskiedenis bereik het en dat dit sy inwoners voor ‘n keuse stel, om by te dra tot die verdere verslawing van die totale samelewing of mee te werk aan die uiteindelijke bevryding daarvan, en daarom versoek hy veral die opvoedkundiges teenwoordig om hul strategiese posisie te benut om by te dra tot die bevryding van die Christelike kerk en die totale samelewing. In sy toespraak voor die TVO, wys Naudé daarop dat die ondersteuning van die apartheidsbeleid van die regering deur ‘n leidende kerk soos die Nederduitse Gereformeerde Kerk (maar ook ander kerke) teenproduktief was vir die boodskap van die evangelie en dat dit Swart Christene daartoe genoop het om tot die gevolgtrekking te kom dat die Christelike geloof, omdat dit die witman se geloof is, gelyk is aan rasse-onderdrukking. Miljoene Swart Christene vereenselwig die Christendom met rassediskriminasie, onderdrukkende wetgewing, ontkenning van politieke regte, en dwingelandy as gevolg van jou velkleur.

Omdat die apartheidsbeleid Goddelike sanksie ontvang het, sover dit die Blankes aangegaan het, het daar onder die Swart Christene vanweë apartheid 'n verwerping van die Christelike geloof begin ontwikkel, wat 'n geloofwaardigheidskrisis vir die Christelike geloof laat aanbreek het (Mc Cleod, Bryan G 1978:132).

Een van die gebeurtenisse wat vir Beyers Naudé diep geraak het tydens sy inperking, was die besluit van die Algemene Sinode van die N G Kerk in Oktober 1978 in Bloemfontein, om die dringende versoek te weier van drie jonger sogenaamde “dogterkerke,” die NG Sendingkerk, die N G Kerk in Afrika en die Reformed Church in Africa, dat al vier hierdie kerke tot eenwording moet oorgaan. Die N G Kerk het hierdie versoek met 'n groot meerderheid verwerp. 'n Direkte gevolg van hierdie besluit, volgens Beyers Naudé, het in Augustus 1982 gekom, toe die Wêreldbond van Gereformeerde Kerke apartheid tot 'n dwaalleer verklaar het en die lidmaatskap van die N G Kerk en die Hervormde Kerk opgeskort het.

Die Sinodebesluit was volgens Beyers Naudé vir hom die keerpunt in sy lank volgehoue pogings om die N G Kerk te dien. Dit was vir hom onmoontlik om met 'n rein gewete langer lidmaat te bly van 'n kerk Bybelse opdrag van Kerkeenheid afwys, veral van 'n kerk wat oorspronklik een kerkstruktuur was (1857), wat dieselfde belydenisskrifte met sy “dogterkerke” gedeel het, en wat die dringende pleidooi van die “dogterkerke” om hereenwording bloot op grond van ras of kleur verwerp het.

Vir Beyers Naudé se vrou Ilse was die besluit ook ingrypend. Beyers Naudé se opmerking spreek boekdele : “Dit is die prys wat ons twee moet betaal vir die sonde wat apartheid ook binne ‘n kerk teweegbring.” In Maart 1980 is hy deur ds Sam Buti as lidmaat in die NG Kerk in Afrika verwelkom (Naudé, C F B 1995:118– 119).

4.2.2 Impak van die inperking

Die inperkingsregulasies het behels dat ‘n ingeperkte persoon beperk is tot ‘n bepaalde gebied; dat ‘n ingeperkte mag nie met meer as een bepaalde persoon sosiaal mag verkeer het nie; dat ‘n ingeperkte niks met die oog op publikasie mag geskryf het nie; dat ‘n ingeperkte mag nie aan enige diskussie van enige politieke vraagstuk deelgeneem het nie; en dat ‘n ingeperkte hom minstens een keer per week by ‘n Polisiestasie moes aanmeld. Met hierdie regulasies het die regering gehoop om Beyers Naudé se ideologiesekritiek die mond te snoer.

Beyers Naudé sou hom kon onderwerp aan die inperkingsbevel, of vrywillig in ballingskap gaan. Hy sou die keuse kon uitoefen om die Christelike Instituut in die buiteland in stand te hou en uit te brei, of in Suid Afrika te bly. Hy vermeld self die faktore wat meegewerk het, om in Suid Afrika te bly. Hierdie faktore het nie net ‘n bepalende invloed op Beyers Naudé self gehad nie (Naudé, Beyers 1985: 115–116).

Dit het ook 'n invloed uitgeoefen op sy ekumeniese getuienis, op die honderde besoekers wat hom tydens sy inperking juis oor apartheid en die nadelige gevolge daarvan kom besoek het, besoekers teenoor wie hy kon bly getuig van sy siening oor die onreg en verkeerdheid van die apartheidsbeleid. Beyers Naudé se standvastigheid tydens die inperking, het bygedra om sy geloofwaardigheid as Christen, as getuie van Christus, in die oë van die Swart gemeenskap, te versterk.

Die reaksie van die ekumeniese kerkgemeenskap word deur G. Bryan McLeod verwoord (Bryan, G. McLeod 1977 : 102) Hy meld dat die inperking 'n poging was om Beyers Naudé se profetiese boodskap in te perk, maar dat daardeur juis die krag van die Christelike boodskap onderskat is, juis omdat Beyers Naudé se getuienis nie uit homself ontspring nie. Dit het volgens McLeod behoort tot die universele stem van God, en die Woord van God kan nie die swye opgelê word nie. Met hierdie beoordeling van McLeod kan instemming betuig word.

Die impak van die inperking het dan juis ook die teenoorgestelde uitwerking gehad as wat die owerheid voor gehoop het. Beyers Naudé noem self die voordele van die inperking :

- Dit het die geleentheid gebied om opnuut met besoekers uit alle kerke en bevolkingsgroepe vanuit die Bybel te besin oor die onregverdige apartheidsstelsel.

- Hierdie teologiese refleksie het daartoe bygedra dat hy die onophoudelike stroom besoekers by sy deur, Swart en Wit, kon bemoedig en inspireer in die stryd teen apartheid. Op hierdie wyse het die kritiese rol van Beyers Naudé met betrekking tot die ekumene na vore getree.
- Deur kruisbestuiwing van idees en interaksie met verteenwoordigers uit die breë spektrum van die Suid Afrikaanse gemeenskap het hy die gemeenskap, ook die kerklike gemeenskap, opgeroep om die stryd teen apartheid nie te laat vaar nie.
- Met die Afrikaners wat hom besoek het, kon hy saam besin oor die onregverdige sisteem van verdrukking wat hulle in desperaatheid probeer onderhou het.
- Aan die opkomende aspirasies van Swartmense kon hy aandag gee, en ook saam met hulle soek na weë hoe om die doelwitte van swart bevryding te verwesenlik.
- Met studente uit verskillende ras- en kulturele agtergronde kon hy besin oor die stryd om vir hulself te ontdek wat die toekoms vir hulle inhou. Veral ook die groeiende frustrasie in die swart studentegemeenskap is ondervang ; 'n frustrasie wat uiteindelik sou lei tot opstand en rewolusie.
- Ook die posisie van die kerke en die Christelike geloof in Suid Afrika het die aandag van Beyers Naudé ontvang. Veral die ekumene het sy aandag nie ontgaan nie. Die toenemende betrokkenheid van die wêreldkerk, soos die Wêreldraad van kerke , sowel as die rol van die Rooms Katolieke Kerk in hul stryd om sisteme waarin geregtigheid gevind kan word, was deel van sy ekumeniese gespreksvoering tydens sy inperking. (Naudé, Beyers 1985 : 10 - 13).

Op 28 Oktober 1982 het die aanvanklike inperkingstydperk verstryk, maar die minister van wet en orde, Louis le Grange het besluit dat Beyers Naudé vir 'n verdere drie jaar ingeperk word. Ingevolge die wetgewing is daar geen redes vir sy inperking verstrekkend. Beyers Naudé het volgens die dagblad, *die Vaderland*, die besluit met *kalme berusting* aanvaar, alhoewel hy nie aangehaal mag gewees het nie. *Die Vaderland* vermeld wel dat dr Naudé 'n lewendige belangstelling in die Suid Afrikaanse politiek behou het, deur daaglik ses koerante te lees en elke moontlike boek van politieke of teologiese aard te bestudeer. Hy het ook as pastorale hulp opgetree vir die besoekers aan sy deur. Volgens bronne na aan hom, het sy kritiek teen die regering se beleidsrigtings geensins verander nie (*Die Vaderland*. 29 Oktober 1982).

Op 26 September 1984 was Beyers Naudé juis betrokke by ekumeniese gesprekke met kerkleiers uit Duitsland. Op hierdie dag is die inperkingsbevel teen hom opgehef. Hy is vrygelaat in 'n tyd van toenemende rassewrywing, met nuwe veiligheidswetgewing wat deur die staat ingestel is, asook die voorkoms van onluste in swart woongebiede. Hy was tydens sy inperking en gesprekke met die besoekers by hom, aktief betrokke met besinning oor die toekoms van die land. Beyers Naudé se fokus was na sy inperking gerig op die toekoms en hy was meer vasbeslote as ooit dat apartheid afgetakel moes word, en hoe om maniere te vind om die land so gou moontlik van die onderdrukkende sisteem van apartheid te bevry (Naudé, C F B 1995 : 122).

Skaars ‘n maand na sy ontperking, in sy eerste openbare toespraak by die byeenkoms van die komitee vir Akademiese Vryheid aan die Universiteit van die Witwatersrand, betuig hy sy solidariteit met die Swartmense in Suid Afrika. Hy laat egter nie na om ook in pastorale bewoënheid hom te rig tot die Afrikanerjeug van Suid Afrika nie. Hieruit blyk die breedte van sy ekumeniese horison. Hy doen ‘n beroep op die Afrikanerjeug om weg te breek van hulle valse sekuriteit en isolasie en die realiteite van Suid Afrika tegemoet te gaan. Hy stel dit ook duidelik dat hy die swaarkry van die Swartmense na sy inperking beter verstaan, en dat alhoewel sy inperking opgehef is, hy nooit vry sal voel, tensy almal wat nog ingeperk en aangehou word nie vry is nie (*Die Vaderland* 4 Oktober 1984).

Die dagblad, *Die Vaderland* gee Beyers Naudè se emosionele belewenis rakende die inperking weer waarin hy dit stel dat alhoewel hy die sewe jare van sy inperking die “sewe maer jare” noem, sy lewe in die tyd aansienlik verryk is deur die kontak wat hy met honderde mense gemaak het, wat hom een op ‘n slag kom besoek het. Die berig meld ook van die neerslagtigheid wat hom by tye beetgepak het, maar dat sy nadenke en gesprekke met mense wat hom kom besoek het, hom bewus gemaak van ‘n groot ongeduldigheid by mense wat nie meer bereid was om te wag op die beloofde land nie, en daarom is sy boodskap aan die regering om ‘n regverdige gemeenskap te skep, om dringend aandag te skenk aan die eise van die vakbonde, en dat akademiese vryheid die basis van elke Universiteit moet wees.

Die berig verwys ook na sy waarneming dat daar ‘n groot skeuring tussen die kerke van die land is, vanweë ideologiese en dogmatiese verskille (*Die Vaderland* : 09.05.1985).

Die kritiese stem van Beyers Naudé is tydens die “sewe maer jare” van sy inperking, nie uitgedoof nie. Intendeel, twee maande na sy ontperking, tydens ‘n byeenkoms van die *Belydende Kring* in Mayfair Johannesburg, spreek hy hom ondubbelsinnig uit oor wat dit beteken om mens se geloof te bely in die Suid Afrika van die dag (*Confessing the faith in South Africa today*). Die hoofinhoud daarvan word hieronder kortliks weergegee, en toon aan dat hy steeds gefokus was op die bevryding van die samelewing. Die volgende uitsprake is gemaak :

- Die geloof wat bely moet word deur Christene, is nie die piëtistiese geloof van individuele verlossing nie, dit is nie van Charismatiese groepe, wat skuilplek soek in plekke soos Rhema kerk nie, dit is die geloof van hulle wat glo in ‘n God van geregtigheid en vrede, ‘n God wat aan die kant is van die verdrukke, en die bevryding begeer van hulle wat in gevangenis is.
- Outentieke geloof kan nie in ‘n politieke, sosiale, of ekonomiese vakuum gemaak word nie, maar hou verband met die lewe en stryd van Christene van dag tot dag, van ‘n spesifieke situasie.

- Die situasie van Suid Afrika aan die einde van 1984 beskou hy as 'n krisissituasie, wat deur die daaglikse ervarings van die meerderheid van die inwoners van die land beleef word, terwyl die Blanke minderheid in isolasie leef, en of onbewus, of gedeeltelik bewus, of onbesorgd is oor die toestand in die land.
- Die krisis in die land word op verskeie vlakke beleef, naamlik konstitusioneel, opvoedkundig, in die arbeidsmag, in die sosiale sfeer, op morele gebied, ekonomies, en die kerk sowel as die Christen word opgeroep om met 'n gekoördineerde poging aan die voorpunt van die bevrydingsstryd te wees.
- Die basis van die kerk se belydenis in die Suid Afrika van die dag, berus in die beloftes van Jesus Christus, nl dat goed oor kwaad sal triomfeer; dat Sy koninkryk besig is om in Suid Afrika te realiseer; dat lyding en opoffering vir die saak van geregtigheid en vrede sy eie beloning inhou.
- Vrede en vreugde behoort 'n integrale deel van hierdie belydenis te vorm want ons weet dat as ons aan die kant van Christus staan, die waarheid aan ons kant is; want ons het die versekering van die oorwinning van reg oor onreg en dat 'n nuwe gemeenskap aan die ontwikkel is; want ons weet dat ware versoening uit die konflik sal voortspruit; want ons kan 'n bydrae lewer tot die stryd vir geregtigheid en vrede.
- Almal wat hierdie geloofsbelydenis nasê leef nie in wanhoop nie, maar hoop, want die toekoms behoort aan God, en aan almal wat hulle aan Sy leiding toevertrou (Naudé, Beyers 1984 : 1-12).

Uit hierdie voordrag voor die Belydende Kring is dit duidelik dat die jare van inperking aan Beyers Naudé se ideologiesekritiek 'n baie skerper kant gegee het wat elemente van die bevrydingsteologie bevat. Die geleentheid tot nadenke oor die ideologiese verknechting van die apartheidsideologie, sowel as die ekumeniese roeping van die kerk in Suid Afrika, het Beyers Naudé juis in die tyd van sy inperking, voorberei vir nog groter verantwoordelikhede, en dan juis op ekumeniese gebied, naamlik die Algemene Sekretarisskap van die Suid Afrikaanse Raad van Kerke. Hieraan word in die volgende afdeling aandag gegee.

4.3 Algemene Sekretaris van die S A R K [1985-1988]

Beyers Naudé se ekumeniese bydrae tot die ekumene in Suid Afrika is deur die kerklike gemeenskap in Suid Afrika raakgesien en waardeer. Dit is duidelik daarin te sien dat die leiers van die Suid Afrikaanse Raad van Kerke hom verkies het tot Algemene Sekretaris van die Suid Afrikaanse Raad van Kerke. Dit is 'n verdere getuienis van sy ekumene in praktyk.

In die tydperk waarin Beyers Naudé Algemene Sekretaris van die SARK was, is daar betekenisvolle verhoudinge met 'n groot aantal kerkvergaderings en konsilies, sowel as talle ekumeniese organisasies wêreldwyd opgebou. Beyers Naudé sou as Algemene Sekretaris dien van Februarie 1985 tot Julie 1988. In hierdie tydperk is deurslaggewende besluite deur 'n aantal kerkvergaderings geneem o a deur die NG Sendingkerk in Suid Afrika en die NG Kerk.

Albei hierdie kerke het besluite geneem wat in twee belangrike dokumente oor kerk en samelewing vervat is, nl die *Belydenis van Belhar* en die beleidsdokument *Kerk en Samelewing*. Beide dokumente sny inhoudelik die temas aan wat deur Beyers Naudé in sy kritiek op die ideologie van apartheid gelewer is. Alhoewel die besluite nie die besluite van die SARK was tydens Beyers Naudé se termyn as Algemene Sekretaris nie, word 'n bondige opsomming van die inhoudelike daarvan hieronder weergegee, te einde die ekumeniese agtergrond waarin Naudé Algemene Sekretaris was, te skets, veral daar die besluite inhoudelik ooreenstem met sy ekumeniese visie.

In die geval van die NG Sendingkerk was daar die *Belydenis van Belhar*. Van der Ven, wat in gesprek met Beyers Naudé was, stel dit dat die *Belydenis van Belhar* onder inspirasie van die Barmen verklaring van die Belydende Kerk van Duitsland opgestel is en hy maak ook melding daarvan dat die *Belydenis van Belhar* die

goedkeuring van Naudé weggedra het (Pieterse, H J C :92).

Die temas wat die *Belydenis van Belhar* aansny, is o a dat die eenheid van die kerk van Jesus Christus gawe en opdrag is, dat kerklike apartheid verwerp word, sowel as rassediskriminasie, dat God geregtigheid en vrede onder mense wil bring, dat 'n ideologie wat armoede legitimeer verwerp word, en dat die Belydenis so kosbaar is, dat dit daadwerklik in die praktyk gestel moet word (*Belydenis van Belhar*, 1986). Hierdie uitgangspunte is in lyn met die ideologiekritiek van Beyers Naudé.

Kort na Beyers Naudé se verkiesing tot Algemene Sekretaris van die SARK, spreek hy hom in sy hoedanigheid as Algemene Sekretaris uit oor die geestelike verarming in die NG kerk. In 'n onderhoud met die dagblad *Beeld* stel hy dit dat daar baie Afrikaanse predikante is wat apartheid bo die Christelike boodskap gekies het, en dat daar ook baie is wat deur 'n kerkleiding gekonfronteer word wat sterk ideologiese standpunte handhaaf, wat op sy beurt weer 'n geweldige geestelike verarming in die kerk meebring (*Verarming in N G Kerk met ideologie*: 04 Februarie 1985).

Die NG Kerk sou 'n jaar later in 1986, 'n beleidstuk oor kerk en samelewing die lig laat sien, genaamd *Kerk en Samelewing*. In hierdie dokument word die verskeurdheid van kerke as sonde erken en bely, en word dit duidelik gestel dat die kerk die verantwoordelikheid het om sy eenheid sover dit fisies moontlik is,

met alle gelowiges te beleef en sigbaar te maak, daar die waarneembare eenheid van die gelowiges vir die kerk ‘n bevestiging is van die waaragtigheid van Jesus se sending. In hierdie beleidstuk is bely dat die hantering van apartheid as politieke en maatskaplike sisteem wat mense verontreg het, nie op Christelik-etiese gronde aanvaar kon word nie (*Kerk en Samelewing*, 1986: 16-17). Dit is sake waarvoor Beyers Naudé hom onvermoeid beywer het.

4.3.1 Beyers Naudé se “politieke getuienis”

Beyers Naudé se rol as Algemene Sekretaris van die SARK, is saamgevat in die boek *My land van Hoop*:

Dit was vir hom belangrik dat die stem van die stemloses gehoor word. Daar is solidariteit betoon met die onderdrukte wat gesmag het na bevryding. Die kerklike gemeenskap in Suid Afrika is opgeroep om ‘n bydrae te lewer tot ‘n nuwe samelewing waarin die erkenning van menswaardigheid, menseregte en menslike verantwoordelikheid die hoekstene sou vorm vir die toekoms van die land.

Die *sosiale implikasies* van die evangelieboodskap is ook deur Beyers Naudé en die Suid Afrikaanse Raad van kerke op die agenda van die kerklike gemeenskap geplaas. Op hierdie agenda was onder andere die noodsaaklikheid om regshulp te verleen aan slagoffers van die apartheidssisteem. Die nood van apartheidsslagooffers het aandag geniet. Dit was belangrik dat die werk van die Raad van kerke op streeksvlak aandag moes kry.

Die *bemiddelingsrol* wat die Raad van kerke onder leiding van Beyers Naudé betreffende die bevrydingsbewegings sou speel, was ook prominent, veral ten opsigte van die beëindiging van die gewapende stryd (Naudé, C F B 1995 : 127 -128).

Wanneer ons verwys na Beyers Naudé se politieke getuienis, is die bedoeling nie om te suggereer dat hy die politieke arena betree het nie. Hy het self die implikasies van die boodskap van koninkryk van God deurgetrek na elke sfeer van die samelewing, ook die politieke lewe.

By die byeenkoms van die Raad van Kerke in Durban op 3 Mei 1985, tree Beyers Naudé op in sy hoedanigheid as Algemene Sekretaris van die Suid Afrikaanse Raad van Kerke, waar hy hom onder ander uitlaat oor die politieke rol van die kerk. Wanneer gevra word na die politieke rol van die kerk, fokus hy veral op die politieke aspirasies van die jeug. Hy doen 'n analise van die opstandigheid van die Swart jeug en ontleed ook die krisis van die Blanke jeug.

Dit is immers die jeug wat op die voorpunt gestaan het van die bevrydingstryd, veral na die Soweto opstande in 1976. Ten slotte doen hy voorstelle aan die hand oor wat die rol van die kerke is rakende die krisis. (*Durban Council of Churches*, 1985: 1-10) Hieronder word 'n bondige uiteensetting van sekere van sy uitsprake aangebied oor hierdie temas.

Op 3 Junie 1976, dae voor die Soweto opstande, spreek Naudé hom uit oor die Suid-Afrika wat hy in sy toekomsvisie sien. Minder as twee weke later sou die Soweto opstande uitbreek, wat 'n waterskeiding in die politieke en maatskaplike situasie in Suid-Afrika sou wees. Die jeug van Suid-Afrika sou 'n prominente rol speel in hierdie opstande (*Pro Veritate* 15.06.1976:3-4).

Die visie wat Naudé in die vooruitsig gestel het vir Suid-Afrika het hoop gebied aan die Swart jeug wat aan die een kant gefrustreer was deur apartheid, maar ook hoop aan die Blanke jeug wat aan die anderkant apaties geraak het oor politieke en sosiale aangeleenthede. Die Suid-Afrika wat Naudé wou hê, moes nie gekenmerk word deur diktatorskap van enige aard nie. Dit moet ook nie 'n Suid-Afrika wees waar die interne sekuriteit op so 'n wyse bedreig word dat drakoniese maatreëls nodig is om die orde te handhaaf nie. Dit moet ook nie 'n Suid-Afrika wees gebaseer op 'n politieke ideologie nie. Die Suid-Afrika wat hy wou hê moes een wees waar die permanensie van al die inwoners erken word, waar daar harmonie in alle menseverhoudings is, waar daar geen paswette is en vrye opvoeding vir almal, waar die gevoelens van die Swart gemeenskap teenoor die kapitalistiese sisteem in ag geneem word, waar daar verantwoordelike deelname van almal in die land is. Hierdie droom vir Suid-Afrika sou vervul word na die verkiesings van 1994, maar vryheid is steeds 'n ideaal waarvoor gewerk moet word (*Pro Veritate* 15.06.1976:3-4).

Oor die toekoms van die jeug laat hy hom so uit:

A new South Africa is being born-a South Africa in which I wish to live, a South Africa in which I wish our children to live, a South Africa in which I wish to give of myself to all the people of our land (*Pro Veritate* 15.06.1976:3-4).

4.3.1.1 Die krisis van die Swart jeug

Die land pluk volgens Beyers Naudé die vrugte van die dekades lange toepassing van wrede en onregverdige wette wat die Swartmense in die land hulle fundamentele regte ontnem het. Die jeug het die punt bereik waar hulle geregtigheid soek en nie langer kans sien om onderdruk te word nie. Die jeug het ook hul vertroue in gesagsinstellings verloor. Die gesagsfigure se onmag of onwilligheid om op te tree het hulle genoop om die reg in eie hande te neem. Die Swart jeug het ook hul geloof in die effektiwiteit van nie-gewelddadige aksie verloor. Veral na 1976 het talle jongmense laat blyk dat die gebruik van geweld nie meer vir hulle 'n morele probleem is nie, eerder 'n wyse van strategie. Die Swart jeug het volgens Beyers Naudé ook geloof in die kerk se rol as bevryder verloor. Die swart jeug het waardering vir sommige kerke se rol in die sosiale opheffing van gemeenskappe, maar soek tasbare bewyse dat die kerk identifiseer met hul bevrydingstryd (*Durban Council of Churches*, 1985: 5-6).

Beyers Naudé se analise van die Swart jeug se frustrasies is nie maar net op lukrake wyse gedoen nie. Hy het self in sy “sewe maer

jare“ besoek deur talle van hierdie ontnugterde swart jongmense en het hulle frustrasies en strewes aangehoor en as klankbord daarvoor gedien. Hy regverdig nie hulle frustrasie nie, maar bring dit onder die kerke se tydige aandag.

4.3.1.2 Die krisis van die Blanke jeug

Beyers Naudé openbaar in sy analise van die krisis van die blanke jeug ‘n sensitiwiteit vir die problematiek van die totale gemeenskap in Suid Afrika. Hy kan nie daarvan beskuldig word dat hy net gefokus het op Swart aspirasies nie. Kort na Beyers Naudé se verkiesing tot Algemene Sekretaris van die SARK, spreek hy hom in sy hoedanigheid as Algemene Sekretaris uit oor die geestelike verarming in die NG kerk. In ‘n onderhoud met die dagblad *Beeld* stel hy dit dat daar baie Afrikaanse predikante is wat apartheid bo die Christelike boodskap gekies het, en dat daar ook baie is wat deur ‘n kerkleiding gekonfronteer word wat sterk ideologiese standpunte handhaaf, wat op sy beurt weer ‘n geweldige geestelike verarming in die kerk meebring. Naudé glo sterk in die rol van die *Afrikanerjeug* wat uit die moed van hulle oortuiging hul stem sal laat hoor oor die onreg wat in die naam van apartheid gepleeg word (*Beeld* : 4 Februarie 1985).

Beyers Naudé se ekumeniese bydrae was juis dat daar kontak tussen gelowiges uit alle rassegroepe en oor kerkgrense heen moet wees. Hy vestig die kerke se aandag daarop dat die gebrek aan betekenisvolle kontak op ‘n menslike vlak oor soveel dekades in

Suid Afrika as gevolg van die apartheidsisteam, by die blanke jeug 'n vakuum gelaat het. Kontakgeleenthede sal geskep moet word. Die oproep herinner aan die aanbevelings van die K J V studietoer, waarop die N G Kerk hom gestuur het en waarna aan die begin van die verhandeling verwys is, 'n studietoer wat volgens Beyers Naudé 'n belangrike invloed op sy ekumeniese vorming uitgeoefen het.

Die tragiese nasleep van apartheid was volgens Naudé dat die Blanke jeug, met name die Afrikanerjeug, apaties geraak het en grootliks min belang gestel het in kritieke politieke en sosiale aangeleenthede. Daar is ook 'n segment van die Blanke jeug wat in opstand teen die politieke gesag kom en as gevolg van gewetensbesware weier om diensplig te verrig. Die opkomende gety van swart opposisie het talle van hulle hul toevlug laat neem na bepaalde vorme van spiritualiteit soos die *Rhema* Bybel kerk, wat op daardie stadium grootliks min belang in sosiale geregtigheid of die boosheid van die apartheidsisteam getoon het (Durban Council of Churches, 1985: 5-6).

4.3.1.3 Die politieke situasie in die land

Ten tye van Beyers Naudé se termyn as Algemene Sekretaris van die SARK, is 'n noodtoestand in 36 landdrosdistrikte van Suid Afrika deur die regering afgekondig. Die noodtoestand is gedeeltelik opgehef, maar in Junie 1986 landwyd ingestel en die situasie sou voortduur tot en met 1990. Beyers Naudé spreek hom as Sekretaris van die SARK uit oor die noodtoestand en meen “dat dit 'n wanhopige handeling deur die regering is om die onweerstaanbare vloed van bevryding te stuit.”

Die SARK vra ook volgens Beyers Naudé dat die regering basiese Christelike norme in die hele Suid Afrika moet toepas, omdat die afkondiging van die noodtoestand nie gerig was op die wortel van die probleem in Suid Afrika, nl die gevolge van die verdrukking in Suid Afrika nie (*Die Burger*, 22 Julie 1985).

Beyers Naudé doen in *Ecunews* (*Ecunews*, May 1985:8-9) 'n ontleding van die politieke situasie in die land. Hy sien die hooforsaak van die politieke situasie in die land nie vanweë 'n kommunistiese aanslag nie, maar juis vanweë die beleid van apartheid wat die hele Suider Afrikaanse streek destabiliseer.

Die SARK onder Beyers Naudé se Algemene Sekretarisskap het ook hom vereenselwig met die disinvesteringveldtog, ten einde

Blanke Suid Afrikaners ernstig te laat besin oor die konflik in die land. Die SARK het ook 'n oproep om 'n dag van gebed gemaak "om die onregverdige regering" tot 'n val te bring (*Die Burger*, 29 Junie 1985). Die aftakeling van apartheid word dus gesien as ook 'n geestelike stryd.

So ernstig het Beyers Naudé oor die onderdrukkende beleid van apartheid gevoel dat hy in 'n onderhoud met *Die Vaderland* (*Die Vaderland*, 27.11.1985) hom bereid verklaar het om vir die bevryding van Suid Afrika te sterf. Dit dui op die passie wat in sy hart geleef het en die oortuiging waarmee hy hom beywer het vir 'n meer regverdige bestel in Suid-Afrika.

4.4 Die bemiddelingsrol van Beyers Naudé.

Volgens Naudé het die boodskap van die koninkryk van God duidelike implikasies vir hierdie lewe; vir hierdie aardse gemeenskap waar geregtigheid, liefde, vrede en die waarheid heers en waar die menswaardigheid van elke mens erken word, ongeag ras, klas of godsdiens (Durban Council of Churches, 1985: 8-9). Hy beywer hom dan ook vir oplossings wat met die praxis te doen het.

Beyers Naudé het in 'n onderhoud aan *die Vaderland* (26 Junie 1985) 'n oplossing vir die konfliksituasie waarin Suid Afrika hom

op daardie stadium van sy geskiedenis bevind het, aangebied. Dit was om die politieke gevangenes vry te laat, uitgewekenes die kans te gee om terug te keer, en die geleentheid te skep vir die vrye verkiesing van leiers deur die Suid-Afrikaanse gemeenskap. Dit is egter die kerke se bemiddelingsrol wat vir Beyers Naudé op die ekumeniese kerke-gemeenskap se tafel kom. Onder sy leierskap het die Suid-Afrikaanse Raad van Kerke n belangrike aantal take gehad om te vervul. Van hierdie take was onder andere om die slagoffers van onrus te ondersteun, waarvoor die SARK 'n fonds van een miljoen rand in die lewe geroep het. Die SARK sou ook sy Christelike solidariteit met die onderdruktes uitspreek, en die saak van regverdigheid en vrede met alle middele tot hulle beskikking ondersteun.

In hierdie eerste drie maande van Beyers Naudé se Algemene Sekretarisskap het hy talle besoeke van 'n groot verskeidenheid organisasies, links en regs van die politieke spektrum ontvang, sowel as uit die onderskeie geloofsgemeenskappe in die land. Hulle het by hom kom antwoorde soek op die dringende vraagstukke wat die land in die gesig staar (*Ecunews*, Mei 1985: 4- 5). Sy rol as bemiddelaar in die Suid-Afrikaanse politieke opset word hiermee erken.

Die tydperk wat hy as Algemene Sekretaris gedien het, het volgens dr Naudé vir homself 'n geweldige verdieping in sy persoonlike en

teologiese sienswyse teweegbring, in die sin dat hy soos nooit tevore uitgedaag is om duidelikheid te kry oor sy geloof en die relevantheid daarvan vir die worsteling van Swart Christene op politieke, kerklike en ekonomiese vlakke (*Beeld*, 02 Julie 1987).

4.4.1 Die Kerkeberaad te Vereeniging [1989]

Die Kerkeberaad te Vereeniging in Maart 1989 vind drie jaar na die aanvaarding van die beleidsdokument van die Ned Geref Kerk getitel *Kerk en Samelewing* plaas, en kan as deel van die gespreksvoering met die NG Kerk familie gesien word. Die *Belhar belydenis* deur die NG Sendingkerk is ook in hierdie tyd aanvaar. Beide dokumente het kritiese besluite oor kerk en samelewing geneem.

Die Kerkeberaad het plaasgevind op aandrang van die Gereformeerde Ekumeniese Raad wat in 1988 in Harare plaasgevind het. Beyers Naudé het die beraad as raadgewer van die destydse NG Kerk in Afrika (later die V G K S A) bygewoon (Naudé, C F B 1995 : 137).

Die beraad is bygewoon deur die interim komitee van die G E R en deur afgevaardigdes van die NG Kerk familie, die Ned Geref Kerk,

die NG Sendingkerk, die NG Kerk in Afrika en die Reformed Church in Africa. Die verslag van die Ad Hoc komitee vir voorstelle is saamgestel deur C B F Naudé (sameroeper), A Boesak, H Y Hara, J A Heyns en F D Sakala. Die verslag van die Kerkeberaad was in alle opsigte verreikend vir kerk en samelewing.

Die Ad Hoc komitee se verslag het melding daarvan gemaak dat die afvaardiging van die NG Kerk die sisteem van diskriminerende apartheid verwerp het. Hulle sou ook die regering versoek om diskriminerende wette te skrap. Die NG kerk het aanvanklik in die gees van “Kerk en Samelewing” hulle deelname aan die instelling en legitimering van die ideologie van apartheid bely. Die afvaardiging van die NG Kerk het ook erken dat die weerhouding van stemreg van ‘n deel van die bevolking die menswaardigheid van ‘n deel van die bevolking aantast (*The Saga of Vereeniging*, 1989 : 6).

Die kerke het ook duidelik gestel dat hulle apartheid as sonde beskou, en onversoenbaar met die evangelie van Jesus Christus. Apartheid in al sy vorme moet geheel en al uitgeroei word. Die Kerkeberaad het die feit dat die verskillende lede van die familie van NG kerke alhoewel hulle een in Christus is, nogtans verdeeld is op die basis van ras, etnisiteit en kleur, betreur.

Die beraad het hom plegtig verbind tot een, verenigde, nie-rassige Gereformeerde kerk. Vervolgens het die beraad hom ook verbind

tot 'n oop, nie-rassige, demokratiese gemeenskap. Solidariteit met mekaar en afhanklikheid van die leiding van die Heilige Gees vir die toekomstige proses is erken (*The Saga of Vereeniging*. Ongepubliseerde dokument. 1989 : 7).

Die sake waarvoor die Kerkeberaad hom beywer het, was ook sake waarvoor Beyers Naudé hom beywer het. Reeds in 1962, in die Aasvoëlkop preek spreek hy hom so uit:

Alle wetgewing dus wat die beoefening van hierdie naasteliefde of geregtigheid tussen mense verhinder of bemoeilik, is teen die wese en die wil van God; dit vernietig wat dit soek om te behou en dit bring skeiding en verwydering wat die voortplanting van die Evangelie ernstig bemoeilik. Waar 'n volk in geloof in God geregtigheid beoefen, seën God daardie volk en word sy voortbestaan beveilig (Naudé, C F B : 155).

4.4.2 Beyers Naudé en die Kerkeberaad.

Beyers Naudé sien die Vereenigingberaad in Maart 1989 as ‘n mylpaal in die lang stryd teen apartheid, veral sover dit die familie van NG Kerke betref (Naudé C F B 1995 : 137). Hy was immers ook die sameroeper van die komitee vir voorstelle en het die NGKA verteenwoordig by die beraad. Dit wat by die Vereeniging beraad gebeur het, is ‘n bevestiging van die kritiese ekumeniese rol wat Beyers Naudé gespeel het in sy kritiek op die ideologie van apartheid.

Beyers Naudé laat hom uit oor die belang van die beraad deur op te merk dat die dominerende leierskap van die Blanke NG Kerk afgeskud is, en dat die swart kerke die leiding geneem het om aktief deel te neem in die proses van bevryding van kerk en samelewing in Suid Afrika. Vervolgens het die swart NG Kerke volgens hom, die verdeeldheid op die basis van etnisiteit en ras deurbreek en hulle verbind tot een verenigde Gereformeerde Kerk. Die proses van bevryding wat in die Swart Kerke begin is, is ‘n uitdaging aan alle Christelike kerke om te verenig as een liggaam van Christus. Die bal is nou in die hande van die NG Kerk. Om die getuienis van Vereeniging te onderskryf, in gehoorsaamheid aan God en Sy Woord, sodat die kerke in die land ‘n nuwe toekoms kan tegemoet gaan (*The Saga of Vereeniging* 1989 : 28).

4.4.3 Rustenburgse beraad [1990]

4.4.3.1 Inleiding

Die ekumeniese beraad van 230 kerkleiers en 40 kerke te Rustenburg, het ten doel gehad om mee te werk met die oog op 'n verenigde Christelike getuigenis in 'n veranderende Suid Afrika. Een van die hoofemas van die beraad was die aanspreek van belydenis oor ongeregtighede uit die apartheidsera (Amstutz, M 1995: 19).

In die publikasie oor die kerk se ekumeniese roeping van Dionne Crafford en Gustav Gous, (1993 : 228 – 230) word verwys na die woorde van die Katolieke Aartsbiskop George Daniel rakende die Rustenburg beraad, as sou die gebeurtenis dieselfde impak het as die val van die Berlynse muur sover dit die kerklike situasie in Suid Afrika raak.

Die Rustenburg beraad het nie net lof ontvang nie, maar ook kritiek. So het daar onder andere in regse kringe groot ontsteltenis geheers oor die belydenis wat Willie Jonker namens die Afrikanervolk gedoen het, naamlik dat apartheid sonde is. Die algemene strekking van die kritiek was dat die hele Rustenburg beraad deel vorm van die aanslag op die Afrikanerdom en dat die Afrikanervolk nie moet toelaat dat linkse integrasioniste en knoeiers van die een wêreld ideologie vir die Afrikaner die pas moet aangee in sy vryheidstryd nie. (*Teoloë moet saamwerk teen die aanslag*, Beeld .19.08.1991).

Wat aanleiding gegee het tot die beraad was 'n oproep van staatspresident F W de Klerk aan al die kerke om gesamentlik 'n

strategie bevordelik vir onderhandeling, versoening en verandering te bepaal. Aanvanklik wou die SARK nie deelneem aan die beraad vanweë die betrokkenheid van president F W de Klerk nie. Onderhandelings het egter daartoe gelei dat die SARK as mede-organiseerders van 'n algemene landswye Kerkeberaad sou optree, mits die staatspresident hom aan die beraad sou onttrek, wat wel gebeur het. Onderwerpe tydens die vergadering het ingesluit sake soos hindernisse op die weg na versoening, en wat die kerk-staat verhouding behoort te wees.

Die Rustenburg beraad van 5 tot 9 November 1990 het na raming kerke verteenwoordigend van meer as 90 % van die Christendom in Suid Afrika betrek. Die beraad vind 30 jaar na die Cottesloe beraad plaas. Beide Cottesloe en Rustenburg was volgens Crafford en Gous (Crafford, D & Gous G 1993 : 229) momente van versoening in die geskiedenis van die kerk in Suid Afrika. Die breuk wat na Cottesloe gevolg het vanweë de NG Sinodes se ekumeniese onwil om die Cottesloe-besluite te aanvaar, is eers dertig jaar later tydens Rustenburg weer herstel.

Op hierdie beraad het die Ned Geref Kerk by monde van Prof W D Jonker ook skuld bely aan sy aandeel aan apartheid. Die belydenis word soos volg weergegee:

Ek bely voor u en voor God nie net my eie sonde en skuld nie, en my persoonlike verantwoordelikheid vir die politieke, sosiale, ekonomiese en strukturele onregte waaronder u en ons hele land nog ly nie, maar plaasvervangend waag ek dit om dit ook namens die Ned Geref Kerk te doen, waarvan ek 'n lidmaat is, en vir die Afrikaners. Ek het

die vryheid om dit te doen, want die Ned Geref Kerk het apartheid op sy afgelope Algemene Sinode tot sonde verklaar en sy eie skuld van nalatigheid beken dat hy nie lank gelede daarteen gewaarsku en homself daarvan gedistansieer het nie (W D Jonker, 1990 : 1-9).

In 'n hoofartikel het *Die Kerkbode* op 16 November 1990 soos volg oor skuldbelydenis geskryf:

Vir die Ned Geref Kerk is die skuldbelydenis van die Algemene Sinode van 1990 en die oordra daarvan aan die Rustenburgse Kerkeberaad 'n oomblik van bevryding. Nou weet almal wat moet weet: die amptelike Ned Geref Kerk erken dat apartheid sonde is en bely sy aandeel in die toepassing en handhawing daarvan as verkeerd (*Algemene Sinodale kommissie van die N G Kerk* 1997 : 5.6.5).

Die versugting wat Beyers Naudé uitgespreek het in September 1963, en gerig is aan sy kerk, die N G Kerk, is hiermee beantwoord. Die versugting word hieronder weergegee:

Is u bereid om onreg te erken waar onreg gepleeg is, ook teenoor die Afrikaner, om liefde en begrip te gee waar dit nodig is en om die minste te word sodat Christus die meeste kan word? (Naudé, C F B: 161).

4.4.3.2 Referaat van Beyers Naudé

Volgens C J Wethmar (Wethmar, C J 1985 *Kerk en geregtigheid* : 180-183) het die kerk 'n wesenlike roeping om hom kragtens sy wese oor geregtigheid uit te spreek, want in die kerk gaan dit oor mense wat weet dat hulle eers die koninkryk van God en Sy geregtigheid moet soek, en dat hulle dan sal ontdek dat al die ander dinge vir hulle toegevoeg word en daarom kan die totale inhoud van die evangelie tot uitdrukking gebring word in die begrip geregtigheid. Beyers Naudé het hom beywer vir geregtigheid in kerk en samelewing.

Die titel van Beyers Naudé se referaat het gehandel oor die rol van die kerk in 'n veranderende Suid Afrika. In hierdie referaat spreek hy hom sterk uit oor die kerk en geregtigheid. Volgens Beyers Naudé is dit vir hom 'n verblydende dag dat die meerderheid hoofstroomkerke apartheid as sondig verwerp het. Dit is vir hom egter belangrik dat hierdie erkenning geimplimenteer met word. Hy toon 'n aantal terreine aan waarop hierdie erkenning praktiese gestalte behoort te kry. Hy verwys na die lewe, getuienis en diens van al die kerke wat saam sal moet staan om die uitdagings van die dag die hoof te bied. Die wyse waarop die kerke volgens hom moes saamstaan ten einde hul ekumeniese roeping na te kom, word hieronder gelys:

- Die kerke behoort eers hul eie huis in orde te kry. Alle kerke sal sake soos gesamentlike aanbidding en gesamentlike Nagmaal moet implementeer.
- Elke diskriminerende praktyk binne die struktuur van die kerk sal uitgeroei moet word. Enige kerkwet of praktyk

wat diskrimineer op 'n rasse-of kleurbasis sal verwyder moet word. Op alle sfere sal die eenheid van die liggaam van Christus konkrete gestalte moet vind.

- Bewuste en volhoubare programme van Bybelse opvoeding aan alle lidmate sal aangebied moet word, ten einde alle oorblyfsels van rassisme, paternalisme en rassevooroordeel te verwyder.
- Die kerke sal aandag moet gee aan mekaar se ekumeniese getuienisse en belydenisskrifte, soos die Belhar belydenis en die Kairos dokument. Die verskillende teologiese, sosiale en politieke posisies wat die kerke in neem sal ondervang moet word deur met mekaar in gesprek te tree.
- Alle apartheids- en diskriminerende wette, soos die bevolkingsregistrasiewet, en die groepsgebiedewet. sal van die land se wetboeke verwyder moet word.
- Die kerke sal die voortou moet neem in die aandrang dat hierdie wette verwyder word.
- Werkloosheid en die krisis in swart opvoeding is een van die sake wat volgens Naudè dringend aandag sal moet geniet. Christene sal betekenisvolle bydraes moet lewer om 'n nuwe gemeenskap te help vestig gebaseer op geregtigheid. Alle diskriminerende praktyke in swart opvoeding sal uitgeroei moet word.
- Die land beleef 'n groot tekort aan swart behuising, wat die nadraai is van die apartheidsbeleid, en gelei het tot die dakloosheid van mense. 'n Gemeenskap sal gebou moet word waar die welsyn van die mense voorrang geniet.
- Die wat sensitief is sal in die hartklop van miljoene mense in die land 'n diep kreet hoor, die kreet van miljoene slagoffers wat gely het onder apartheid.

- Kerke sal hul skuld moet bely, waar hulle aan hierdie lyding 'n aandeel gehad het. Vergifnis sal gevra en aangebied moet word.
- Die kerke in Suid Afrika sal 'n aktiewe belang moet hê en verantwoordelikheid moet neem om aan die staat leiding te gee rakende die Bybelse waardes van geregtigheid, vrede en menseregte. Die beste wyse om dit te verseker is die insluiting van 'n handves van menseregte wat verskans word in 'n Handves van menseregte vir Suid Afrika.
- Die kerke sal moet aandrang vir die verwydering van alle struikelblokke op die weg na vreedsame onderhandelings oor die toekoms van die land. Die kerke sal hul volle samewerking moet gee om die grondoorsaak van geweld in Suid Afrika te ondersoek.
- Die kerke sal alle slagoffers van geweld materieel en geestelik moet bystaan. Die kerke sal alle Suid Afrikaners moet aanmoedig om deel te neem aan die proses van onderhandeling in die land.
- Beyers Naudé stel dit dat sy diepste besorgdheid nie soseer die politieke prosesse is nie, maar die ekonomiese.
- Die kerke sal ook aandag moet gee aan ekonomiese geregtigheid, aan die groot gaping tussen die wat het en die wat nie het nie. Die kerke loop gevaar om net die middelklas te verteenwoordig (Naudé, Beyers 1990 : 1- 8).

Beyers Naudé was oortuig daarvan dat Suid Afrika voor enorme uitdagings te staan kom. Christene kan nie uit eie krag die vereistes van verdraagsaamheid, liefde, geregtigheid en ontwikkeling hanteer

nie. Sommige Christene het vir hom aan die een kant van die standpunt af uitgegaan dat die groot klem moet val op gebed en persoonlike verlossing terwyl ander weer klem daarop gelê het dat die fokus moet val op die teologie van bevryding en die aandag wat die nood van die armes moet geniet. Beyers Naudé is van mening dat die evangelie van Jesus Christus al hierdie aspekte insluit. Beyers Naudé se uitspraak beteken dat hy wel beide die vertikale, sowel as die horisontale dimensies van die evangelie raakgesien het. Die vraag was vir hom net of die kerke oop is vir die oortuigingswerk van die Heilige Gees en bereid is om te besef dat alle outentieke gebed lei tot “betekenisvolle dade van getuienis en diens aan almal wat smag na ‘n nuwe lewe en ‘n nuwe toekoms.” (Naudé, Beyers 1990 : 1- 8).

Beyers Naudé se referaat bied insigte in die ekumeniese aard van sy lewe en roeping. Dit onderstreep net weer sy rol as baanbreker vir die ekumene in Suid Afrika. Hy sien die rol van die kerke in die land, veral waar ‘n vrye en regverdige verkiesing nog nie plaasgevind het in die land nie, as *ekumenies* van aard. Om mense met hoop vir die toekoms te kan inspireer, moet die kerk diepgeestelik uit haar geloof in God leef en in die wêreld van die dag gewortel wees.

Beyers Naudé bou sy visie vir die kerke en die land nie net op ekonomiese of politieke kragte nie, alhoewel hy die rol van hierdie kragte nie misken nie. Die kritiese rol van Beyers Naudé met

betrekking tot die ekumene en die verenigde getuienis van die kerk in die land oor 'n beter toekoms vir almal, is gebou op sy diepgewortelde geloof in God en die boodskap van die evangelie wat sy optrede deur sy hele lewe bepaal het, al moes hy hom teen sy eie mense wend en vir dertig jaar lank wag voordat sy profetiese blik van die sestigerjare 'n werklikheid in die negentigerjare geword het. Hy probeer in hierdie referaat die teenstelling tussen persoonlike verlossing en geregtigheid as vrug van sodanige verlossing verdiskonteer in sy uitsprake.

Die Rustenburgse byeenkoms was 'n besondere ekumeniese gebeurtenis in die geskiedenis van die kerk in Suid Afrika. Volgens Meiring (1996: 319) was dit die eerste keer waar die N G Kerk weer sedert Cottesloe saam met kerke wat gesamentlik die hoofstroom van die ekumene in die land verteenwoordig, vergader het. Volgens Meiring was versoening en vergifnis in die lug, want dit was ook die geleentheid waar biskop Tutu, Willie Jonker se belydenis oor apartheid wat hy namens homself en die N G Kerk gedoen het, aanvaar het.

Die N G Sendingkerk en die N G Kerk in Afrika het egter gemaan dat die belydenis nie op sigwaarde aanvaar moes word nie, want hulle wou eers uit die daade van die N G Kerk bevestiging hê dat die

woorde van die belydenis waar was.

4.5 Die “huistoe kom”

4.5.1 Sinode van 1994

Die Algemene Sinode van 1994, sou bekend staan as “die Sinode van versoening.” By hierdie Sinode is die sirkel voltooi, en is Beyers Naudé se bydrae as baanbreker vir die ekumene in Suid Afrika, deur die kerk waarin hy aanvanklik geroep was as predikant, en die kerk wat hy nog altyd liefgehad het, erken. In die *Verhaal van die N G Kerk se reis met apartheid: 1960-1994*, word gestel dat daar sommige was wat die N G Kerk se opregtheid met sy afwysing van apartheid en skuldbelydenis oor sy aandeel in die kondonering van die apartheidsideologie, in twyfel getrek het. Die N G Kerk het egter by die Algemene Sinode van 1994 sy opregte begeerte uitgespreek om proaktief die toekoms binne te gaan en ‘n daadwerklike bydrae tot die heropbou en ontwikkeling van die land te lewer (*Die verhaal van die Ned Geref Kerk se reis met apartheid: 1960-1994* : 6.1.4).

Die Algemene Sinode van 1994 is inderdaad gekenmerk deur ‘n gees van versoening. Nie net is die hand uitgereik na mense soos Prof Ben Marais en dr Beyers Naudé nie, teenoor wie daar van

kerklike kant in die verlede soms op 'n onbarmhartige wyse gehandel is nie, maar ook na kritici van die NG Kerk se beleidstuk, *Kerk en Samelewing*. Ook die besoek van president Nelson Mandela aan die vergadering het in die gees van versoening gestaan.

President Mandela het onder meer in sy toespraak aan die Sinode gesê dat die N G Kerk se versoenende taak in Suid Afrika onontbeerlik is. Dit op sigself is 'n merkwaardige gebeurtenis wat hom 34 jaar na die verwerping van die Cottesloe byeenkoms afspeel. Nelson Mandela se opmerking weerspieël die feit dat die gesindheidsverandering by die N G veral rakende die N G Kerk se rol in kerk en samelewing raakgesien is. Die Sinode het aan lidmate die versekering gegee dat hy sy profetiese funksie sal vervul om elke politieke model, wat in die nuwe Suid Afrika ontwikkel mag word, aan Bybelse beginsels en norme sal toets. Ook het die Algemene Sinode besluit om saam met die ander lede van die N G Kerkfamilie saam te werk aan 'n kerkorde vir een nuwe kerkverband (*Die Kerkbode* 28 Oktober 1994). Hierdie voorneme van die Algemene Sinode het 'n duidelik ekumeniese inslag en dui op 'n begeerte om aan die Woord van God gehoorsaam te wees in sake wat die roeping van die kerk in kerk en samelewing betref.

Dit is opvallend dat hierdie voorneme van die N G Kerk in lyn is met Beyers Naudé se eie klem op die aanvaarding van die Woord van God vir die hele lewe van die gelowige, sowel as sy passie vir

kerkeenheid.

4.5.2 Beyers Naudé se ontvangs in die N G Kerk.

In 1994 sou die N G kerk by sy Algemene Sinode van 1994, erkenning geen aan Naudé as 'n kerkman, profeet en ekumeniese leier in belang van andere. Dit is die kerk wat Naudé se ekumeniese visie help vorm het, die kerk wat aanvanklik nie erkenning wou gee aan die kritiese rol wat Beyers Naudé m.b.t. die ekumene gespeel het. Die N G Kerk wou ook nie sy steun verleen aan die Christelike Instituut nie en aanvanklik ook nie Beyers Naudé se rol in die ontmaskering en aftakeling van die ideologie van apartheid wou erken nie. Prof B J Marais en dr C F Beyers Naudé het die Algemene Sinode op verskillende dae besoek. Albei is met hartlikheid ontvang en die volgende besluit van die Sinode is aan hulle voorgehou:

In die lig van die klag van politieke dienstigheid deur die Ned Geref Kerk, wys die Algemene Sinode lidmate daarop dat daar deur die jare heen steeds lidmate, ampsdraers (en selfs kerklike vergaderings) was wat krities was oor apartheid en kerklike besluite in hierdie verband. Die Algemene Sinode erken met spyt dat daar in die verlede dikwels van kerklike kant op 'n onbarmhartige en onsaaklike wyse teenoor sulke persone gehandel is (*Algemene Sinodale kommissie van die NG Kerk 1997 : 6.1. 5*).

Beyers Naudé se hoop dat die Afrikaner kan verander, soos hy dit aan die begin van hierdie hoofstuk verwoord, is inderdaad nie beskaam nie!

Prof Piet Meiring gee sy indrukke oor Beyers Naudé se ontvangs deur die NG Kerk so weer :

Beyers Naudé het 'n onuitwisbare invloed op die N G kerk se teologiese denke gehad. Sy teenstanders sowel as sy navolgers het hom baie ernstig opgeneem! Hy het die teoloë uitgedaag om die konsekwensies van die Gereformeerde teologie in ons land te trek - en uit te leef. Sy woorde was nie goedkoop nie, as Suid-Afrikaanse 'Bonhoeffer' het hy duidelik gewys hoe duur die eis van dissipelskap in Suid-Afrika werklik is. Hy het die N G Kerk se apartheidsteologie en praktyk met groot erns aan die kaak gestel en bestry - en toe die N G Kerk uiteindelik sy foute en sy sonde in dié verband raakgesien en bely het, was Beyers Naudé van die eerste om sy hande uit te steek en die kerk op pad terug na die Christelike gemeenskap te begelei. Dit was 'n roerende oomblik toe oom Bey by die N G Kerk se algemene sinode van 1994 terug verwelkom is (Meiring–Heaney onderhoud. 2003)

4.6 Beyers Naudé, die N G Kerk en die Suid Afrikaanse Raad van Kerke.

In die eerste hoofstuk van hierdie studie is verwys na Beyers Naudé opmerking dat dit die NG Kerk was wat hom gehelp het om sy ekumeniese visie te ontwikkel, met verwysing na die KJV studietoer. Uiteindelik het die NG Kerk nie kans gesien om Beyers Naudé toe te laat, om sy ekumeniese visie uit te leef, as direkteur van die C I nie. Wat wel belangrik is, is dat dit juis Beyers Naudé was, wat vir die NG kerk uiteindelik weer, na die ekumeniese isolasie wat na die nadraai van Cottesloe gevolg het, die deur oopgemaak het na die SARK en die wêreld ekumene.

Die NG Kerk het inderdaad 'n lang pad afgelê. Die verloop van die proses word kortliks hieronder geskets:

Die Algemene Sinode van 1966 se besluite oor die SARK (toe nog bekend as die Christenraad), was gekenmerk deur toenadering en verwydering. Toenadering in die sin dat verteenwoordigers wel na konferensies van die Raad gestuur is, maar ook verwydering in die sin dat die kerk nie bereid was om met die Raad saam te besin oor regeringsoptrede teen die raad nie.

Die Algemene Sinode van 1970 se besluite oor die SARK is gekenmerk deur afwysende belangstelling in die werksaamhede van die SARK, en 'n gebrek aan belangstelling in onder andere die Ekumeniese Navorsingseenheid wat deur die SARK geskep is.

Die Algemene Sinode van 1974 het besluit om nie deel te neem aan landswye evangelisasie veldtog, gereël deur die SARK in Natal nie, onder andere omdat die NG Kerk nie lid was van die SARK nie, en ook nie die doelstellinge van die SARK onderskryf het nie. Weereens 'n afwysende houding. Die Algemene Sinode van 1978 het eweneens 'n afwysende houding ingeneem. Dit geld ook vir die Algemene Sinode van 1982.

Die Algemene Sinode van 1986 het besluit om die beleidstuk *Kerk en Samelewing* goed te keur as beleidstuk van die N G Kerk, Dit het die NG Kerk op 'n nuwe pad rakende sy ekumeniese verhoudinge, veral met die SARK geplaas.

Die Algemene Sinode van 1990 het besluit om aansoek te doen vir waarnemerstatus by die SARK. Vanuit die geledere van die NG Kerkfamilie is egter beswaar aangeteken teen die NG Kerk se toelating.

Dit is eers na die Algemene Sinode van 1994, op 6 Julie 1995 dat die NG Kerk uiteindelik met waarnemerstatus toegelaat is in die geledere van die SARK, en is die deur na die wêreldekumene so oopgemaak (Meiring, P G J 1996 311- 323).

Volgens Meiring, het Beyers Naudé persoonlik die voorstel by die SARK ingedien om die N G Kerk na al die jare in die gemeenskap van al die ander kerke terug te verwelkom en hy verwys na oud-

president Mandela se opmerking : nl "dat die feit dat Afrikaners altyd welkom in Suid-Afrika sal wees, en dat hulle hul koppe kan optel ná apartheid, aan een man te danke is : Beyers Naudé!" Vir Beyers Naudé, wat in hierdie saak 'n groot rol gespeel het, was die geleentheid van die NG Kerk se terugkeer na die ekumeniese wêreld 'n uiters emosionele gebeurtenis en die verhoring van sy gebede (P Meiring – Heaney onderhoud. 2003).

Die kerk in Suid Afrika, die N G kerk, alle inwoners van hierdie land, is veel dank aan die Here verskuldig, vir die ekumeniese baanbrekerswerk van Beyers Naudé. In die volgende hoofstuk word 'n samevattende beoordeling aangebied, met praktiese wenke vir die toekoms aan die hand van waarnemings gemaak in hierdie studie.